

Střední odborná škola s.r.o., Školní 268, 273 24 Velvary
Tel: 315 761 299, www.sosvelvary.cz

Program proti šikanování

Program proti šikanování vychází z Metodického pokynu MŠMT k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení č.j. 24 246 / 2008-9 a je součástí školního MPP.

školní rok: 20010 / 2011

Vypracovala: Marie Tintěrová (školní metodička prevence)

Ředitel školy: Mgr.Jiří Hampeis

Obsah:

1. Cíl programu
2. Garant a odpovědnost za plnění programu
3. Charakteristika šikanování
4. Odpovědnost školy
5. Konkrétní aktivity školy v prevenci proti šikaně
6. Krizový plán

1. Cíl programu

Cílem programu je vytvořit nestresující prostředí školy pro učitele a hlavně pro studenty s důrazem na jejich individualitu žáka. Proto naše škola vytváří tento program. Zakladem prevence šikanování a násilí na škole je podpora pozitivních vzájemných vztahů mezi žáky (a mezi učiteli). Efektivní realizací prevence šikanování usilujeme o vytváření bezpečného prostředí.

2. Garant a odpovědnost za plnění programu

Garantem programu je ředitel školy: Mgr.Jiří Hampeis

Tým primární prevence na škole:

Školní metodik prevence: Marie Tintěrová

Výchovný poradce: Mgr:Hana Hronková

Pedagogičtí pracovníci: Mgr.Jan Cholínský, Mgr.Václav Ondráček, Mgr. Bohuslava Hlavová, Ing. Lenka Rohanová, Mgr.Linhartová, Bc.Michal Havlík, Paul Barkner

Provozní pracovníci: Marek Kořán, Monika Stiborová

Na jeho tvorbě se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci. Jeho koordinace je v kompetenci školní metodičky prevence. Za jeho realizaci a hodnocení je odpovědný ředitel školy.

3. Charakteristika šikanování

Šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrožit nebo zastrášovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Může mít i formu sexuálního obtěžování až zneužívání. Nově se může realizovat i prostřednictvím elektronické komunikace, jedná se o tzv.kyberšikanu. Ta zahrnuje útoky pomocí e-mailů, sms zpráv, vyvěšování urážlivých materiálů na internetové stránky apd. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídy nebo jinou skupinou spolužáků. Nebezpečnost působení šikany spočívá zvláště v závažnosti, dlouhodobosti a nezřídka v celoživotních následcích na duševní a tělesné zdraví oběti.

Stadia onemocnění šikanou

Šikanování není nikdy jen záležitostí agresora a oběti. V tomto smyslu je šikanování vždy těžkou poruchou vztahů skupinového organismu, který podlehl infekci. Vztahy při šikaně mají svoji vnitřní dynamiku a svůj zákonitý vývoj. Kdo neporozumí mechanismu proměny zdravé skupiny v nemocnou, ten nemůže šikanování léčit. Snaha léčit celé skupiny zasažené „virem“ šikanování nás přivedla k nutnosti rozlišovat různé vývojové stupně choroby. Jednotlivá stadia totiž vyžadují odlišné způsoby zásahů. Postupně vzniklo **pětistupňové schéma**, které je pro další práci velmi užitečné:

První stadium - zrod ostrakismu, jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře, je neoblíbený a není uznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, *nebaví se s ním, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádaají proti němu intriky, dělají na jeho účet legrácky*". Tato situace je již zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje.

Druhé stadium - fyzická agrese a přitvrzování manipulace, důvodů bývá více, dvě nejčastější příčiny se nezřídka vzájemně podmiňují. První příčinou jsou náročné situace, kdy ve skupině stoupá napětí, tehdy začnou ostrakizovaní žáci instinktivně sloužit jako ventil. Spolužáci si na nich odreagovávají své nepříjemné pocity například z očekávané písemky, z konfliktu s učitelem, nebo z toho, že je škola prostě obtěžuje. Druhá příčina nastává, když se v jedné třídě sejde několik výrazně agresivních asociálních jedinců a v rámci své přirozenosti od samého počátku používají násilí pro uspokojování svých potřeb. Znalost toho jak chutná moc, když biji a týráš někoho slabého, může vyvolat u disponovaných jedinců prolomení posledních zábran a tehdy začínají své agresivní chování opakovat.

Třetí stadium - klíčový moment, tedy vytvoření jádra. Utvoří se skupinka agresorů, „úderné jádro“, které začne spolupracovat a systematicky šikanovat nejvhodnější oběti.

Čtvrté stadium - normy agresorů jsou přijaty většinou a stávají se nepsaným zákonem. V této chvíli získává neformální tlak novou dynamiku a málokdo se mu dokáže postavit. Dochází k vytvoření norem vůdců.

Páté stadium - totalita neboli dokonalá šikana, zhoubný proces bez radikální pomoci zvenčí obvykle ústí do posledního stadia nemoci. V něm jsou normy agresorů přijaty nebo respektovány všemi, dojde k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadia vykořisťování. Jde o rozdělení žáků na dvě sorty označené jako otrokáři a otroci. Důkazem moci nad otroky je to, že jim otrokáři mohou způsobovat bolest a oni nejsou schopni se bránit. Původně neutrální nebo nesouhlasící členové skupiny se zájmem přihlížejí, případně se stále aktivněji zapojují do týrání nebo už také šikanování realizují. Brutální násilí se začíná považovat za normální, dokonce za výbornou legraci. Zbytky lidskosti jsou vytěsněny, není místo pro soucit a zcela chybí pocit viny. Otroci jsou stále ochotnější dělat cokoli. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemoci, neomluvenou, neomluvenou absencí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu nebo se případně zhroutí. Někdy se v důsledku brutálního fyzického násilí a těžkého zranění šikanování provalí (M. Kolář, 2001).

Projevy šikanování

Mezi základní formy šikany patří:

- Verbální šikana, přímá a nepřímá - psychická šikana (součástí je i kyberšikana)

- Fyzická šikana, přímá a nepřímá (patří sem i krádeže a ničení majetku oběti)
- Smíšená šikana, kombinace verbální a fyzické šikany(násilné a manipulativní příkazy)

Za určitých okolností může šikanování přerůst až do forem skupinové trestné činnosti a v některých opravdu závažných případech může nabít i rysy organizovaného zločinu.

Příklady šikanování:

Nepřímé(varovné) znaky šikanování mohou být:

- žák je o přestávkách často osamocený, ostatní o něj nejeví zájem, nemá kamarády
- o přestávkách vyhledává blízkost učitelů
- má-li promluvit před třídou je nejistý a ustrašený
- působí smutně, nešťastně, stísněně, mívá blízko k pláči a stává se uzavřeným
- jeho školní prospěch se někdy náhle a nevysvětlitelně zhoršuje
- jeho věci nebo oděv jsou poškozené nebo znečištěné, případně rozházené
- mění svoji pravidelnou cestu do školy a ze školy
- začíná vyhledávat důvody pro absenci ve škole
- odřeniny a modřiny nedokáže uspokojivě vysvětlit

Přímé znaky šikanování mohou být:

- posměšné poznámky na adresu žáka, pokořující přezdívka, nadávky, ponižování, hrubé žerty na jeho účet
- nátlak na žáka, aby dával věcné nebo peněžní dary šikanujícímu nebo za něj platil
- nátlak na žáka k vykonávání nemorálních až trestných činů či k spoluúčasti na nich
- honění, strkání, št'ouchání, rány, kopání, které nejsou zvláště silné, ale je nápadné, že je oběť neoplácí, při rvačkách se snaží uniknout

4. Odpovědnost školy

Škola má jednoznačnou odpovědnost za žáky. V souladu s ustanovením § 29 zákona č. 561/2004 (školní zákon) je škola povinna zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví žáků a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování. Z tohoto důvodu musí pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předcházet, jeho projevy neprodleně řešit a každé jeho oběti poskytnout okamžitou pomoc.

Z hlediska trestního zákona může šikanování žáků naplňovat skutkovou podstatu trestných činů či provinění. Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu. Skutkovou podstatu účastenství na trestném činu může jednání pedagogického pracovníka naplňovat v případě, že o chování žáků věděl a nezabránil spáchání trestného činu např. Tím, že nechal šikanovaného samotného mezi šikanujícími žáky.

Kompetence:

- a) **ředitel školy** - zajistí vzdělávání pracovníků v oblasti šikany a rizikového chování obecně, zajistí, aby ve školním řádu byly zveřejněné sankce za porušení pravidel.
- b) **výchovný poradce** - spolupracuje se ŠMP a TU při řešení situací
- c) **školní metodik prevence** - sestavuje a koordinuje program proti šikanování, spolupracuje s okresním metodikem prevence, OSPODEM, Policií

5. Aktivity školy v prevenci proti šikaně

- zveřejnění programu šikanování na stránkách školy
- schránka důvěry (spadá do kompetence ŠMP)
- pravidelné konzultační hodiny ŠMP
- dotazníkové šetření žáků (klíma třídy, šikana)
- adaptační pobyt I. ročníku
- vytváření příznivého školního klimatu
- určené dozory pedagogických pracovníků
- zařazení tématu šikana do osnov odborných předmětů
- dodržování školního řádu včetně sankcí za jeho porušení

6. Krizový plán

Odhalení šikany bývá obtížné. Účinné a bezpečné vyšetření šikany vychází z kvalifikovaného odhadu stadia a formy šikanování.

Metody vyšetřování šikanování:

A. Pro vyšetřování počáteční šikany:

1. Rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi
2. Nalezení vhodných svědků
3. Individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky (nikoli však konfrontace obětí a agresorů)
4. Zajištění ochrany obětem
5. Rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi nimi

B. Pokročilá šikana s neobvyklou formou - výbuch skupinového násilí vůči oběti, tzv. Třídního lynčování, vyžaduje následující postup:

1. Překonání šoku pedagogického pracovníka a bezprostřední záchrana oběti
2. Domluva pedagogických pracovníků na spolupráci a postupu vyšetřování
3. Zabránění domluvě agresorů na křivé výpovědi
4. Pokračující pomoc a podpora oběti
5. Nahlášení policii a vlastní vyšetřování

V rámci první pomoci je nutné při pokročilých šikanách spolupracovat s dalšími institucemi a to např. PPP, SVP, Orgánem sociálně právní ochrany dítěte, Policií ČR. Pro potrestání agresorů využíváme sankcí vyplývajících ze školního řádu.

POSTUPY PRO POČÁTEČNÍ STÁDIA ŠIKANOVÁNÍ

Standardně podezření o výskytu šikany vyšetřuje školní metodik prevence ve spolupráci s dalším pracovníky školy.

Pokud žák nahlásí učiteli podezření, že je někdo šikanován, nebo je někomu ubližováno, učitel spolu s žákem vyplní formulář (Podezření o šikaně nebo ublížení žákovi) a předá jej školnímu metodikovi prevence. Školní metodik prevence nebo jiná pověřená osoba vyšetřováním:

1. Uskuteční rozhovor s těmi, kteří na šikanování upozornili a s oběťmi

Rozhovor je nutné písemně zaznamenat do příslušného formuláře a opatřit podpisy zúčastněných.

2. Nalezení vhodných svědků

Opět je nutné rozhovor je písemně zaznamenat do příslušného formuláře a opatřit podpisy zúčastněných

3. Individuální, případně konfrontační rozhovor se svědky (nikoli však konfrontace agresorů s obětí)

4. Zajištění ochrany obětem

O skutečnosti jsou taktně (ne před ostatními žáky) informováni vyučující, kteří budou vyučovat ve třídě, kde je podezření šikanování. Vyučující zajistí, aby oběti nebylo dále ubližováno.

5. Rozhovor a agresory, případně konfrontace mezi nimi.

Rozhovor je nutné písemně zaznamenat do příslušného formuláře a opatřit podpisy zúčastněných.

Při vedení rozhovoru se zúčastněnými je třeba vědět na co se zeptat a jak. Pracujeme s neverbálními technikami (pohled do očí, tělesná blízkost,...). Jiná forma rozhovoru probíhá s oběťmi, agresory a rodiči. Při rozhovoru s obětí je třeba aktivně naslouchat (citlivě a laskavě). Důležité je, aby dítě pocítilo naprostou důvěru v nás. Řekneme mu, kdo se o tom dozví - rodiče, třídní učitel, vedení školy, ale v žádném případě ten, kdo mu ubližuje. Důležité je přimět dítě k tomu, aby se rozhovořilo - dítě povzbuzujeme, parafrázujeme, zrcadlíme jeho pocity, shrnujeme, potvrzujeme, užíváme neutrální slova, měníme tón hlasu. Rozhovory s žáky probíhají tak, aby ostatní nevěděli, že vyšetřování probíhá. Maximální snaha směřuje k tomu, aby byl odhalen agresor a oběť uchráněna. Během rozhovorů se zúčastněnými jsou dle situace přítomni vedení školy, třídní učitel. Ke každému případu přistupujeme individuálně. Je nutné, aby pedagog postupoval citlivě a nezanedbal důležité momenty.

O závěru vyšetřování jsou informováni třídní učitelé zúčastněných žáků, jsou jim předány příslušné kopie záznamů a je jim doporučen další postup - práce se třídou. Výše popsané kroky vyšetřování nejde časově vymezit.